

Даследчыца.
Творца.
Педагог
стар. 5

Святланосная
прыгажосць
тэкстылю
стар. 12

На мяжы
дзвюх
культур
стар. 13

Сімвал веры

Фота Ганны Трошкінай.

Заклучнае выступленне гала-канцэрта «Харавы сабор».

На працягу ўсяго года ў нашай краіне адзначалася 1030-годдзе праваслаўя на беларускіх землях. Доўгі шлях больш чым у тысячу гадоў з'яўляецца прыкладам стойкасці духу і адданасці маральным каштоўнасцям беларускага народа. З нагоды юбілею праводзіліся канферэнцыі, круглыя сталы, імпрэзы, чытанні.

16 лістапада ў Вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся гала-канцэрт «Харавы сабор». Мерапрыемства, прысвечанае святочнай даце, прыцягнула ўвагу праваслаўных вернікаў, аматараў харавых спеваў, прыхільнікаў таленту беларускіх выканаўцаў.

Па благаслаўленні Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Веняміна, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, на сцэне сустрэліся як прафесійныя калектывы, так і царкоўныя хары. Пад кіраўніцтвам майстроў сцэны Наталлі Міхайлавай, дырыжора Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь, і Вольгі Янум, дырыжора Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь імя Рыгора Шырмы, былі выкананы класічныя і дагэтуль невядомыя спевы, складзеныя адмыслова для хору.

Кранальнасць інтанацыі

Размова аб тым, якімі катэгорыямі мысляць мастакі па тэкстылі, надзвычай складаная. Іх роздумы лунаюць паміж традыцыйным і наватарскім, канкрэтным і абстрактным, зямным і нябесным... Магчыма, з-за гэтай дваістасці хтосьці ў тых жа габеленах бачыць адзнакі ўстарэлага, нязначнага, «бесхрыбетнага», іншыя, як правіла тыя, хто цікавіцца непасрэдна дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам, знаходзяць у іх ясныя шматабяцальныя прыкметы, якасці. Так ці інакш, айчыннае ткацтва двух апошніх дзесяцігоддзяў — з'ява асаблівая і самадастатковая.

Ларыса Густава «Конікі», 1998 г.

Шмат гадоў у гэтым кірунку працавалі знакамітыя творцы Ала Непачаловіч, Уладзімір Лісавенка і Ларыса Густава. Усе яны пайшлі з жыцця летась. Памятаючы іх значны ўнёсак у беларускае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, ролю ў развіцці беларускай школы тэкстылю і габелена, арганізатары V трыенале дэкаратыўнага мастацтва «ДЭКАРТ-22» — члены Беларускага саюза мастакоў — вырашылі прысвяціць мастакам асобную выстаўку. Месца знаходжання — галерэя «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі. У экспазіцыі прадстаўлена каля 50 габеленаў і шпалер з асаблівых калекцый сем'яў аўтараў і Нацыянальнага мастацкага музея.

За той час, што няма на свеце гэтых майстроў, у публічным полі найчасцей згадваецца імя Алы Іванаўны. Шмат гадоў яна выкладала на кафедры народнай творчасці і рамёстваў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Была ўдасцюена звання лаўрэата II Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва за адметныя тэкстыльныя кампазіцыі. Творамі Алы Непачаловіч упрыгожаны Палац Незалежнасці і Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Гродзенскі драматычны тэатр і Магілёўскі абласны палац культуры.

Вядома, што яе работы захоўваюцца ў многіх музеях Беларусі і замежжа.

Вобразы і сімвалы нацыянальнага, паказанага праз прыроднае, — ключавая тэма творчых пошукаў аўтара. На выстаўцы ў рамках трыенале «ДЭКАРТ-22» прадстаўлены выдатныя дэкаратыўныя работы, поўныя намёкаў і асацыяцый: «Вольная зямля» (2015), «Свір» (2003), «Кветачкі» (1995), «Цецярукі» (1995), «Святочны вечар» (2011)... Асабліва кранае «Аўтапартрэт» (2000) — выдатны прыклад самавыяўлення.

Творчасць іншага майстра — Ларысы Густавай — магчыма, не можа пахваліцца такой увагай да сябе. Ларысу Мікалаеўну звычайна згадваюць у ліку аўтараў пакалення мастакоў-тэкстыльшчыкаў, выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, з якім звязана адраджэнне нацыянальных традыцый ткацтва і тэхнікі класічнага габелена ў 1970—1980 гадах.

Уладзімір Лісавенка «День. Ночь», 2014 г.

Так, памкненні мастачкі былі скіраваны да традыцыі — выяўлення святланоснай прыгажосці, нечаканай радасці, жаданай свежасці. Ключавы жанр творчасці Ларысы Густавай — пейзаж, аднак не спакойны і не стрыманы, якім ён часта паўстае ў беларускім габелене. Прырода ў яе стракатая, кідкая, нестатычная. Адна з асноўных характарыстык адлюстраванага — ідэалізаванасць, высокая канцэнтрацыя якой назіраецца, напрыклад, у трыпціху «Пудоўны дзень» (2013). Цікавым атрыманнем і прысвячэнне Алене Кіш — гаворка пра габелен «Батанічны сад» (2017), у якім выдатна спалучаны пазнавальная ўжо гармонія колераў і нязменная інтанацыя Ларысы Густавай.

Сінтэзам традыцыі народнага мастацтва і юнацкай заўзятасці вылучаецца творчасць Уладзіміра Лісавенкі. Шмат ужо сказана пра выкарыстанне аўтарам зусім невыпадковай джынсавай тканіны (джута) з уключэннямі ў палатно рознафактурных нітак (у тым ліку магнітафонных стужак). Прага да эксперыменту сцываецца не толькі ў тэхніцы, але і ў сюжэтах. «Адам і Ева» (2009), «Вечны кліч» (2010), «Лабірынт» (2009), «Камяні, якія кацяцца» (2013), «Дзень. Ночь» (2014), «Джынсаманія» (2011) — ва ўсіх творах нельга абыходзіць увагай змест, які патрабуе засяроджанасці на самых дробных дэталях. Бо менавіта з яго (хоць ніхто не адмаўляе асаблівасцей выкарыстання матэрыялаў) вынікае і адмысловы рытм кампазіцый Уладзіміра Лісавенкі.

Убачыць работы Алы Непачаловіч, Уладзіміра Лісавенкі і Ларысы Густавай можна да 22 красавіка 2023 года.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Эмацыянальны дзённік стану

Персанальная выстаўка тэкстылю Маргарыты Шчамялёвай «ЛІЧБЫ», прысвечаная юбілею творцы, працуе ў Гарадскай мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва. Праект падрыхтаваны сумесна з Беларускай саюзам мастакоў у рамках V Трыенале дэкаратыўнага мастацтва «Дэкарт-22».

«Панараць-кветка», 2022 г.

Маргарыта Шчамялёва — дацэнт кафедры касцюма і тэкстылю Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, займаецца мастацкім ткацтвам, працуе ва ўнікальнай і складанай тэхніцы ручнога перапляцення нітак на спецыяльнай драўлянай раме, сумяшчае выкладчыцкую працу з плённай мастацкай дзейнасцю. За гады творчасці Маргарыта Леанідаўна стварыла дзясяткі яркіх, арыгінальных работ. Яна сапраўдная прадаўжальніца творчай дынастыі: яе бацька — народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў, маці — Галіна Іванаўна — была выкладчыкам музыкі па класе акардэона і баяна. Займаюцца мастацтвам і сястра Маргарыты Шчамялёвай Людміла Леанідаўна, і дачка Ганна Шчамялёва-Канаваленка. Адноічы герайна гэтага матэрыялу заўважыла: «Нам прыходзіцца нялёгка, бо расцем у цені вялікага дрэва з багатай кронай. З аднаго боку, ганарымся гэтым, з другога — трэба прыкладаць больш намаганняў, каб адпавядаць высокаму ўзроўню Шчамялёва-старэйшага».

Выстаўку аўтарскага тэкстылю «ЛІЧБЫ» лічаць спробай мастака адрэфлексаваць адначасовую страту траіх блізкіх людзей (Маргарыта Леанідаўна за кароткі прамежак часу страціла бацьку, маці і мужа), перажыць надзвычай складаны перыяд, зафіксаваць моманты шчасця і гора, а таксама страху перад жыццём без любімых людзей. «Кожная работа — эмацыянальны дзённік стану і шчырая падзяка самой сабе», — зазначаюць арганізатары.

Назва выстаўкі — найперш адсылка да важных дат. 1952-і — год нараджэння мастачкі, 2021-ы — страт і болю, 70 — юбілейная дата. «ЛІЧБЫ» прадстаўляюць больш за 20 работ Маргарыты Шчамялёвай. На працягу ўсяго творчага жыцця яна эксперыментуе з формай, колерам, фактурай, выкарыстоўвае розныя матэрыялы,

што відаць па экспазіцыі, дзе прадстаўлены тэкстыль розных перыядаў. Адным з найяскравейшых твораў падаецца «Свята» (1978) — першая спроба, дыпломная работа мастачкі, у якой адлюстравана шчырая радасць і захваленне людзей адзін адным, выказана ўяўленне аб народным шчасці. Гэта традыцыйны манументальны твор; у той перыяд на прыхільнасці аўтара ўплываў народны мастак Беларусі Аляксандр Кішчанка. Пазней Маргарыта Шчамялёва адышла ад буйных памераў. Яна імкнецца да малых выяўленчых форм, якія дапамагаюць лепей выявіць цёплыя пачуцці, станючы эмоцыі, дарагія сэрцу ўспаміны.

Любімыя тэмы мастачкі — беларуская прырода («Антоняўка», 2020; «Валошкавы вечар», 2022), гісторыя («Купальская ноч», 2002; «Замак Міндоўга», 2002), а таксама сюжэты паўсядзённасці («Пані трошкі ў гадах», 2013; «Чаканне», 2003). Яркія кантрасты і плаўныя пераходы ствараюць канкрэтыя выявы і абстрактныя кампазіцыі, асабліва матэрыялаў (часцей выкарыстоўваецца воўна) уплываюць на мілагучнасць мелодый твораў, гульня колераў і адценняў спараджае эмацыянальную насычанасць выказанага. Гэта ўсё тое, за што цэнніца тэкстыль Маргарыты Шчамялёвай.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

«Свята», 1978 г.

Сімвал веры

Агульныя спевы з даўніх часоў яднаюць беларусаў. Нашы продкі спявалі і ў радасці, і ў журбе. Прыняцце хрысціянства станоўча паўплывала на развіццё культуры спеваў на беларускіх землях. Асаблівую ролю ў гэтым адыгралі царкоўныя альбо харавыя.

Святкаванне 1030-годдзя праваслаўя ў Беларусі адсылае нас у старажытныя часы ўтварэння дзяржаўнасці. У 992 годзе князь Ізяслаў Уладзіміравіч, вядомы як кніжнік, заснаваў першую на Беларусі епархію. Такім чынам былі закладзены асновы праваслаўнай царквы ў Полацкім княстве.

За тысячагадовую гісторыю ў нашай краіне праваслаўе сутыкалася са шматлікімі цяжкасцямі, адмаўленнем, сучэльнай забаронай. Сёлета вернікі па ўсёй краіне ўспамінаюць светлыя старонкі гісторыі.

Адна з такіх — заснаванне ў 1992 годзе храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» у сталіцы Беларусі. З нагоды 30-годдзя царквы адбыўся першы галаканцэрт «Харавы сабор», у якім прынялі ўдзел знакамітыя калектывы Беларусі. Дырыжорам і аўтарам праекта выступіла Вольга Янум, рэжысёрам — Віталь Сабалеўскі.

Распачаў канцэрт Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Веніямін. Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі звярнуўся да ўдзельнікаў і выступоўцаў з вітаннем і благаслаўленнем. У сваёй прамове мітрапаліт падкрэсліў важнасць і неабходнасць у складаныя часы звяртацца да Бога і царквы, у тым ліку з дапамогай харавых гарманічных спеваў. Акрамя таго, былі ўручаны ўзнагароды Беларускай праваслаўнай царквы.

Падчас «Харавога сабора»..

Медальём свяціцеля Кірыла Тураўскага за плённае супрацоўніцтва БПЦ і Беларускай дзяржаўнай філармоніі былі ўзнагароджаны генеральны дырэктар Белдзяржфілармоніі Аляксандр Нікіта і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь Аляксандр Анісімаў.

Медаль святой прападобнай Ефрасінні Полацкай уручылі Наталлі Міхайлавай, дырыжору і мастацкаму кіраўніку Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь.

Вольга Янум, дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь імя Рыгора Шырмы, за шматгадовую службу атрымала з рук мітрапаліта ордэн святой прападобнай Ефрасінні Полацкай.

За плённую супрацу і ў сувязі з 85-годдзем Беларускай дзяржаўнай філармоніі Граматай Патрыярха Экзарха быў узнагароджаны калектыву гэтай установы культуры.

На гала-канцэрце прысутнічалі старшыня Сінадальнага аддзела БПЦ па ўзаемадзеянні з казацтвам, старшыня Сінадальнага аддзела БПЦ па царкоўным мастацтве, архітэктуры і рэстаўрацыі, настояцель прыхода храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» протаіерэй Ігар Карасцялёў, дырэктар Мінскага духоўнага вучылішча протаіерэй Іаан Задарожны.

На сцэне Вялікай канцэртнай залы філармоніі выступілі заслужаныя калектывы Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Вольгі Янум і Наталлі Міхайлавай.

Авацыямі сустракалі глядачы Дзіцячы хор нядзельнай школы храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць» з рэгентам Людмілай Літошк.

Удзельнікам гала-канцэрта стаў і Архіерэйскі хор Мінскага Свята-Духава кафедральнага сабора разам з мастацкім кіраўніком і рэгентам Віталем Сабалеўскім.

Святочны хор храма іконы Божай Маці «Усіх тужлівых Радасць», які сёлета адзначыў сваё 30-годдзе, выканаў кампазіцыю ў памяць аб усіх харавых спеваках.

Завяршыўся вечар выкананнем спеву «Усіх тужлівых Радасць» (балгарскі распеву ў перакладанні М. Папова-Платонава).

Яна ЦЭГЛА

Фота Ганны ТРОШКІНАЙ

Наведвальнікі гала-канцэрта.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Тры чвэрці неба, астатняе — зямное

У Мінскім дзяржаўным музычным каледжы імя Міхаіла Глінкі адчыніліся дзверы «Музычнай галерэі» з карцінамі беларускага кампазітара і мастака Людмілы Шлег. Галерэя не толькі адкрыла новую старонку ў яе творчай біяграфіі, але і стала пляцоўкай для супрацоўніцтва творцы з вядучымі харавымі калектывамі і музычнымі дзеячамі ўстановаў — жаночым хорам «Мелодыка» (дырыжор Вольга Крыпец) і Канцэртным хорам пад кіраўніцтвам Аляксея Снітко.

Падчас адкрыцця новай прасторы дырэктар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа Аляксей Снітко зазначыў: «Калі я атрымаў ліст з новымі партытурамі ад Людмілы Карпаўны, хаця мы нават ніколі з ёй не сустракаліся, зразумеў, што гэта вельмі сімвалічна і каштоўна. Асновай для працягу творчага сяброўства стаў канцэрт «Святыя Анёлы» ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, у рамках якога прагучалі сачыненні Людмілы Шлег з удзелам харавых калектываў МДМК імя Міхаіла Глінкі».

З імправізаванай сцэны «Музычнай галерэі» перад гасцямі ўрачыстай цырымоніі выступіла таксама старшыня Беларускага саюза кампазітараў Алена Атрашкевіч. Яна адзначыла, што «кампазітараў, якія працуюць у тэхніцы артадаксальнай духоўнай музыкі, праваслаўнай, у саюзе мала. На гэта трэба мець права, веды, найвышэйшае благаслаўленне». Невыпадкова сама Людміла Шлег знаходзіць сваё прызначэнне ў шуканні Бога: «убачыць, пачуць, адчуваць яго ўсёй палітрай жыццёвай энэстасі: колерам, словам, гукам».

Цэнтрам экспазіцыі новай арт-прасторы з'яўляюцца карціны і музыка мастака і кампазітара Людмілы Шлег. Выпускніца Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класе кампазіцыі прафесара Дзмітрыя Смольскага

(1972) і асістэнтур-стажыроўкі Ленінградскай дзяржаўнай кансерваторыі пад кіраўніцтвам прафесара Сяргея Слонімскага (1980), член Беларускага саюза кампазітараў (з 1974), у сваёй творчасці Людміла Карпаўна выяўляе глыбокую цікавасць да гісторыі і духоўнай культуры славянскіх народаў.

Ужо ў сталым узросце Людміла Шлег скончыла Маскоўскі абласны педагагічны інстытут імя Надзеі Крупскай па спецыяльнасці «Станкавы жывапіс і графіка», і, нарэшце, прыйшла да ікананісцы.

Канцэртны хор Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі. Дырыжор Надзея Лучанок.

За вялікі ўклад у развіццё царкоўна-спеўнай культуры яна ўдастоена прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне». «У музыцы павінна быць тры чвэрці неба, астатняе — зямное», — адзначае кампазітар.

Пасля афіцыйнай часткі ў сценах «Музычнай галерэі» адбыўся канцэрт, падчас якога госці змаглі ачуць у чароўную атмасферу візуальных і гукавых вобразаў Людмілы Шлег. Любоўю да Бога было напоўнена гучанне харавой музыкі. У выкананні жаночага

хору «Мелодыка» пад кіраўніцтвам Вольгі Крыпец прагучалі творы «Велічанне святой роўнаапостальнай княгіні Расійскай Вольгі» і «Годна ёсць».

Людміла Карпаўна заўсёды марыла аб персанальнай выстаўцы. Сёння ў Саюзе кампазітараў, у пакоі Ігара Лучанка, экспануецца калекцыя ікон яе аўтарства. Пейзажы мастачкі знайшлі сваё месца на сценах малой канцэртнай залы МДМК імя Міхаіла Глінкі. Дзіўным чынам у іконах спалучаюцца асновы візантыйскага канону і народнае разуменне абраза, а жывапісныя выявы прыроды струменяцца яркімі фарбамі. Як адзначыў у сваёй прамове іерэй прыхода ў гонар Усіх Святых Сергій Яўтушык, «святло кожнай карціны напаўняе і сэрца, і душу».

Напэўна, сапраўднае разуменне мастацтва магчыма праз разуменне розных яго граней: музычнай, выяўленчай, харэаграфічнай... «Я ўпэўнены, — падкрэсліў у сваім выступленні Аляксей Снітко, — што гэтая галерэя стане месцам, дзе будуць нараджацца новыя мастацкія ідэі, гучаць новыя творы цудоўнай беларускай музыкі». Госці паслухалі напоўнены любоўю да духоўных традыцый трыпціх для дзіцячага і змяшанага хору «З намі Бог» у выкананні Канцэртнага хору каледжа (дырыжор Надзея Лучанок).

Фінальным акордам цырымоніі стала выкананне «Спадарожнай песні» Міхаіла Глінкі ад Канцэртнага хору каледжа, якім дырыжыраваў Аляксей Снітко. Як адзначыла вядучая мерапрыемства музыказнаўца Святлана Рудэнка, «праваслаўны наш народ», пра якую спяваў хор, будзе радавацца, наталючыся выдатнымі музычнымі і жывапіснымі краявідамі кампазітара і мастака Людмілы Шлег, знаходзіць у іх натхненне і імкнучца да ўзвышанага.

Наталія КАРДАШОВА, фота аўтар

